

Týnec světu!

Interpretační plán Týnec nad Sázavou

Pro Město Týnec nad Sázavou

Zpracovali: Mgr. Kristýna Pinkrová, Ing. Ladislav Ptáček
2022

*Plány postavené na duchu místa
a hlasu komunity mají šanci na život.*

Rámec interpretace – PROČ

Účel

- Zvýšit hrdost na své město ze strany místních a změnit vnímání Týnce jako noclehárny poblíž Prahy na příjemné místo pro život.
- Posílit vztah místních k městu, probudit zájem o místo, kde žijí a podpořit pocit zodpovědnosti za město
- Zkvalitnit nabídku kultury ve městě a představit jeho historii formou stálé expozice
- Smysluplně využít získaný objekt bývalé manufaktury a funkčně ho propojit s hradem
- Využít venkovní prostory tak, aby lákaly lidi k návštěvě vnitřních expozic
- Pozvat místní i návštěvníky k objevování okolních krás
- Posílit cestovní ruch (v současnosti jezdí návštěvníci maximálně na 1–2 dny, chceme, aby se chtěli vrátit, pochopili, že je tu více možností, než se na první pohled zdá)

Poznávací cíle

Chceme, aby návštěvníci pochopili, že:

- Názvy řady míst v Týnci a okolí vypovídají o historických proměnách zdejší krajiny.
- Týnec dostal do vínku mimo jiné polohu v krásném údolí řeky Sázavy nedaleko Prahy a bohatá naleziště kvalitního kamene, zejména peceradského gabra.
- Základem dnešního Týnce byl přemyslovský hrad s rotundou, kolem kterých na levém břehu Sázavy postupně vyrostl starý Týnec.
- Týnec se rozvíjel velmi pomalu až do konce 18. století, kdy se zde začala vyrábět kamenina.
- Týnec lákal díky své romantické poloze v údolí Sázavy turisty už od časů K. H. Máchy. Posázavským Pacifikem sem přijížděli trampové a léto zde trávil slavné osobnosti, jako byl Ferdinand Peroutka, Karel Čapek nebo Jan Masaryk.
- Růst nového Týnce na pravém břehu Sázavy je spojený s podnikatelskými aktivitami inženýra Františka Janečka, zakladatele sléváren a závodu Jawa.
- Za 2. světové války byl starý Týnec zabrán jako součást vojenského cvičiště SS a obyvatelé jej museli opustit.
- Po roce 1945 pokračoval průmyslový rozvoj Týnce s rozšiřováním výroby a výstavbou sídliště pro pracovníky, až po roce 1969 obec získala statut města.
- Týnec dal okolnímu světu místní kameninu, výrobky z granodioritu, včetně náhrobku Komenského v Naardenu a strojírenské výrobky mezinárodně proslulé značky motocyklů Jawa a sléváren Metaz.

Emoční cíle

Chceme, aby návštěvníci pocítili:

- PŘEKVAPENÍ z toho, co všechno Týnec dal světu
- HRDOST na Týnec, jako místo, kde žiju
- RESPEKT k práci předchozích generací

Cíle v oblasti chování

Chceme, aby se návštěvníci rozhodli:

- Zapojit do aktivního utváření veřejného prostoru a života v obci

KOMU

Cílové skupiny

Pro koho interpretaci děláme:

- děti, aby srůstaly s tímto místem
- místní kvůli vytvoření vazby,
- turisté, hlavně jednodenní vodáci, někteří tu přespí, chodí na hrad až do 8 večer

Sdělení – jak Týnec stručně představit

V Týnci můžeme vidět, jak rozhodnutí mocných a odhodlání podnikavých lidí proměnily starobytlou ves v mladé průmyslové město, jehož výrobky jej proslavily ve světě.

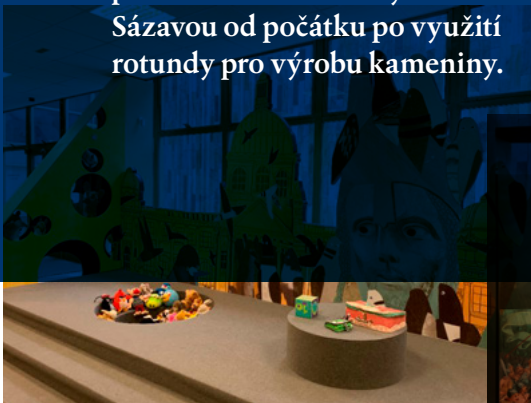
- Díky rozhodnutí mocných v Týnci vyrostl v údolí řeky Sázavy přemyslovský hrad s rotundou a opevněním, které dalo obci název. Zrušení nevojnictví uvolnilo pracovní sílu pro rozvoj průmyslu. Znárodnění sléváren a Jawy určilo podobu průmyslové produkce i výstavby v Týnci v dobách plánovaného hospodářství. Dalším zlomem byla privatizace...
- Hrabě František Josef Vrtba založil v bývalém hradě výrobu kameniny a později vybudoval manufakturu, která dodávala své zboží po celé Evropě. Pražský podnikatel Jakob Simon Wahle založil přádelnu bavlny v Brodčích. Průmyslník František Janeček přinesl do Týnce výrobu ve své době světově proslulých motocyklů Jawa a založil evropsky významné slévárny, pozdější METAZ.
- Kolem hradu s rotundou na levém břehu řeky Sázavy postupně vyrostla poddanská ves s kostelem, která začala více růst až po založení týnecké manufaktury na kameninu a přádelny v Brodčích.
- Díky průmyslové výrobě se na pravém břehu Sázavy začaly stavět továrny a obydlí pro zaměstnance, základ nového Týnce, který se stal plnohodnotným městem až koncem 60. let 20. století.

JAK chceme místní dědictví prezentovat, na jakých fenoménech chceme hlavní a dílčí sdělení ukazovat

Prostředky interpretace

Expozice hrad

Na místě současné expozice bude vytvořena nová samoobslužná expozice, která se zaměří na představení historie Týnce nad Sázavou od počátku po využití rotundy pro výrobu kameniny.

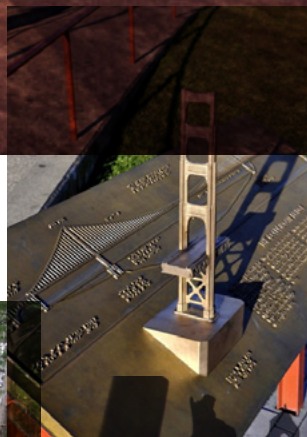
Expozice manufaktura

V objektu bývalé manufaktury vznikne nová expozice zaměřená na období od přelomu 18. a 19. století po současnost. Expozice využije prostorové možnosti objektu k důstojné prezentaci sbírky kameniny. Nabídne dva základní samoobslužné okruhy: "rychlý okruh" zaměřený na místní jedinečnosti (co dal Týnec světu) určený v první řadě turistům, ale i místním pro rychlý přehled. Druhý "pomalý okruh" nabídne hlavně místním a hlubším zájemcům o kameninu možnost podrobněji se seznámit se sbírkou a s historií města.

Venkovní objekty

Na cca 10 klíčových místech souvisejících s místní historií budou umístěny interpretační objekty. Jejich cílem je upozornit na místo a historický fenomén, který s ním souvisí a upozornit na expozice, kde se zájemci mohou dozvědět další podrobnosti. Objekty vytváří moderní naučnou stezku.

Historický výlepový sloup s nikou

Na frekventovaných místech v Týnci a v obcích, které jsou jeho součástí, bude umístěno cca 10 historizujících výlepových sloupů s polepem a nikou. Polep bude využívat formát dobových plakátů a ilustrovat klíčové nebo pozoruhodné události a fenomény daného místa. Nika za oponou, kterou může návštěvník zvednout, by sloužila k umístění 3D předmětu, který s místem souvisí. Cílem je povzbudit zvědavost, upozornit na klíčové místní fenomény a pozvat potenciální návštěvníky do expozic.

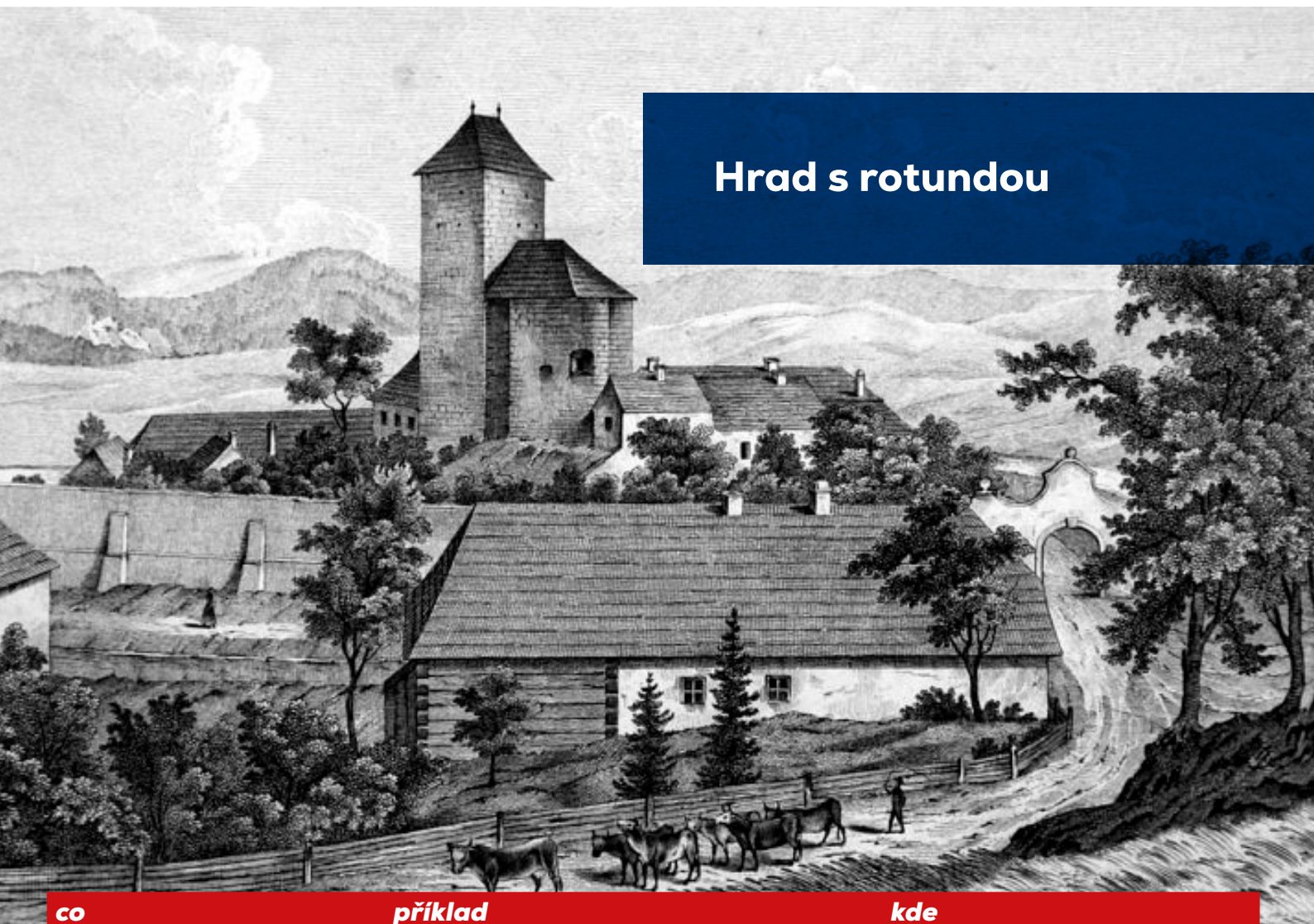
Publikace pro nečtenáře

Cílem je srozumitelně předat hlavní a dílčí sdělení a vytvořit publikaci, která bude přístupná širokému okruhu (ne)čtenářů. Publikace bude založena na vizuální informaci, texty budou stručné a jednoduché a měly by oslovovat dospělé i dětské čtenáře. Publikace doplní stávající nabídku zaměřenou na vážné zájemce o historii obce a badatele.

Práce s fenomény

Hrad s rotundou

co	příklad	kde
rozhodnutí mocných	nechali ho vybudovat Přemyslovci	expozice v hradu
odhodláni podnikavých	Vrtba v něm zřídil výrobu kameniny	expozice v hradu expozice v manufaktuře
význam pro obec	památká, kolonie netopýrů	expozice v hradu
otisk do dneška	pořád stojí, dominanta obce, sbírka kameniny	expozice v hradu expozice v manufaktuře
světská sláva	mezinárodní věhlas kameniny, románská památka	expozice v hradu expozice v manufaktuře
místní souvislosti	ves, kostel, pomístní názvy, název obce, místní horniny	expozice v hradu (2. vrstva) venkovní prvek: miniroтуда z místních kamenů - granodiorit, gabro, mineta, rohovec

Továrna na kameninu

co	příklad	kde
rozhodnutí mocných	zrušení poddanství, využití v éře komuni- smu	expozice v manufaktuře
odhodlání podnikavých	Vrtba zde zřídil výrobu kameniny, d'Este přestavba na hotel, dnes v rukou města	expozice v manufaktuře
význam pro obec	místo setkávání občanů	budova manufaktury
otisk do dneška	pořád stojí, dominanta obce, sbírka ka- meniny	expozice v manufaktuře (vč. 2 vrstvy)
světská sláva	mezinárodní věhlas kameniny	expozice v manufaktuře (vč. 2 vrstvy)
místní souvislosti	hotel za d'Este, ubytování dělníků v obci, využití v dobách RČS a komunismu (1958 Metaz - kulturní středisko pro zaměst- nance) obecní objekt	expozice v manufaktuře (2. vrstva) venkovní prvek: velký rozlomený talíř s mědi- tiskem podoby manufaktury a léty 1796-1866

Malá vodní elektrárna u bývalé továrny v Brodčích

co	příklad	kde
rozhodnutí mocných	zrušení poddanství, využití v éře komunismu	expoziční v manufaktuře
odhodlání podnikavých	Jakub Simon Wahle staví přádelnu bavlny, později Janeček výroba aut a motocyklů, po válce pokračuje	expoziční v manufaktuře
význam pro obec	nejdéle fungující továrna v obci zaměstnávající až 500 zaměstnanců	budova manufaktury
otisk do dneška	stojí MVE, výrobky? (textil? auto Minor? motorky)	expoziční v manufaktuře (vč. 2. vrstvy)
světská sláva	věhlas textilních výrobků, aut a motorek	expoziční v manufaktuře (vč. 2. vrstvy)
místní souvislosti		expoziční v manufaktuře (2. vrstva) venkovní prvek: vřeteno a auto Minor

Továrna Jawa

co	příklad	kde
rozhodnutí mocných	pozemková reforma, která uvolnila pozemky bývalého konopištského velkostatku, znárodnění	expozice v manufaktuře
odhodlání podnikavých	František Janeček založil strojírnou a slévárnu	expozice v manufaktuře
význam pro obec otisk do dneška	klíčový zaměstnavatel, zdroj hrdosti továrna funguje, je tu i muzeum	budova manufaktury expozice v manufaktuře (vč. 2 vrstvy)
světská sláva	slavná značka motorek	expozice v manufaktuře (vč. 2 vrstvy)
místní souvislosti	ubytování zaměstnanců (nový Týnec, sídliště), rozvoj služeb a školství, Týnec městem	expozice v manufaktuře (2. vrstva) venkovní prvek: granát + šicí stroj = JAWA

METAZ

co	příklad	kde
rozhodnutí mocných	pozemková reforma, která uvolnila pozemky bývalého konopištského velkostatku, znárodnění	expoziční v manufaktuře
odhodlání podnikavých	František Janeček – patentní slévárna na evropské úrovni	expoziční v manufaktuře
význam pro obec	klíčový zaměstnavatel, zdroj emocí (podařila se městu)	budova manufaktury
otisk do dneška	podnik funguje	expoziční v manufaktuře (vč. 2. vrstvy)
světská sláva	Slévárenská univerzita	expoziční v manufaktuře (vč. 2. vrstvy)
místní souvislosti	ubytování zaměstnanců (nový Týnec, sídliště), rozvoj služeb a školství, Týnec městem	expoziční v manufaktuře (2. vrstva) venkovní prvek: amplián

Předmět interpretace a sdělení

CO všechno máme k dispozici a můžeme použít: Příběhy a zajímavé fenomény, Zajímavá místa, Zdroje informací, SDĚLENÍ INTERPRETACE, tedy co potřebujeme o místním dědictví sdělit cílovým skupinám, abychom naplnili stanovené cíle

CO

- Týnecká kamenina
- Jawa
- Archeologické vykopávky z 60–70. let nezpracované, definuje historický vývoj hradního areálu (cca 800 let)
- Historické fotografie
- Rotunda a hrad
- Kolonie netopýrů v rotundě (zážitek i pro děti, které musejí jít setmělým prostorem)
- Chrastecský kostel (co se na něm dá ukázat?)
- Řeka = Sázava
- Hrad s lípou
- Pecerady - náves se zvoničkou, peceradské zeli
- Krusíčany
- Zřícenina Zbořeného Kostelce
- Památníky padlých, třeba v Čakovicích, padlá letadla
- Stopy po zemljankách
- Naučná stezka s hravými prvky
- Keltské mohyly
- Děti ze ZŠ pracují na regionální učebnici Týnecka
- Čížov – bývaly přírodní zajímavosti, byly tam praky k ostřelování ZK, na Čížově býval vyhlídkový altán hrabat z Vrtby
- Posázavský Pacifik
- Voraři, doména Jílové
- 1. republika – letní hosté (Peroutka, Čapek, J. Masaryk, Janeček)
- Historie mostů a přívozů, byl dřevěný most, v 18. stol. stržen, pak dlouho přívoz
- Peceradské gabro, kamenictví, všude kolem lomy
- Granodiorit – když se obnovoval hrob Komenskému v Naardenu
- Arcivévodská cesta
- Pomístní názvy (chmelnice, vinice, kozlovice)
- Teplárna (popílek zlikvidoval pěstování zeli)
- V Týnci vzniklo několik filmů – Báječná léta pod psa, Nebe a dudy, Pětistovka, Kohout plaší smrt

Předmět interpretace a sdělení

Osobnosti

- František Janeček
 - hrabě Vrtba
 - Micka – mlynářský rod, 1. starosta Týnce
 - Babánek spisovatel, knihy pro mládež
 - Dr. Maxera
 - Ferdinand d'Este
 - Legionáři
 - Židovská rodina Frischmannové, Polakové
 - Berka – historik, starosta
 - Stejskal – zakladatel muzea, vlastivědný spolek, Blanický rytíř
- a další